

180 ANTI-LUCRETIUS, &c.

Affectat, nullam renuit, par omnibus æquè:

Impertire sibi nullam, deponere nullam,

Aut variare potest; & quam tenet, usquè tenebit,

Quandiu ab externo non immutabitur istu.

1500 Esse nequit corpus sine qualicunque figurâ:

Sed curvos habeat fines, rectosve, perinde est.

Absque situ quoconque nequit consistere corpus:

Ast illum servet semper, mutetve, perinde est.

Ergò cùm motus posituræ sit genus unum,

1505 Quo sine Materia est, naturamque integra servat;

Corporibus, si non aliunde afflabitur, absit,

Advena Materiæ toti, peregrinus, & hospes.

Finis Tomi primi.

ANTI-LUCRETIUS

ETIACUM

DE DEO ET NATURA

LIBRI NOVI

ANTI-LUCRETIUS,

MELCHIORIS TULLII

SIVE

OPUS POSTHUMUM

DE DEO ET NATURA.

TOMUS SECUNDUS.

PARIJS.

AD HIPPOLYTUM BOLOVICUM EX EDITIONE
ACGIBUM GREGORIUS SANCTI DOMINI, ET IN LUGANO
EDIDIT THOMAS AQUINUS.

M. DCC. XLVII

CUM AFRONATIONE ET PRÆFATIÆ REBUS

ANTI-LUCRETIUS,

S I V E

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVEM.

EMINENTISSIMI S. R. E. CARDINALIS

MELCHIORIS DE POLIGNAC,

OPUS POSTHUMUM;

*Illusterrimi Abbatis CAROLI D'ORLEANS DE ROTHELIN,
curâ & studio editioni mandatum.*

TOMUS SECUNDUS.

P A R I S I I S,

Apud HIPPOLYTUM-LUDOVICUM GUERIN,
& JACOBUM GUERIN, viâ San-Jacobæa, ad insigne
Sancti Thomæ Aquinatis.

M. D C C. X L V I I.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

ARGUMENTUM LIBRI QUINTI.

COLLECTIS breviter iis, quæ superioribus Libris effecta sunt, laudat Lucretii poësim, vecordiam vituperat : tum ad mentem humanam de quâ hoc in Libro agendum est, progreditur : à v. 1. ad v. 89.

Esse aliquas mentes ostendit, & à mente solâ petendam esse causam motûs : à v. 89. ad v. 259.

Mentem non esse corpoream probat ex naturâ Materiæ ; & ex eo quod ex variis Materiæ modis, quales sunt positura, moles, figura, motusque partium, existere mens nequaquam possit ; sed variæ tantum rerum corporearum formæ : quod patefacit exemplo ignis, cuius omnia phœnomena explicat : à v. 259. ad v. 609.

Aliis argumentis evincit mentem nihil habere cum materiâ commune ; & causam extitisse materiâ priorem, quæ hunc illumine motum materiæ daret : à v. 609. ad v. 713.

Objicienti Epicuro mentem affici contagione corporis, ac proinde corpoream esse & mortalem, respondet cum corpore conjunctam quidem, at non eamdem esse. Quod illustrat exemplo citharæ ac citharædi : à v. 713. ad v. 812.

Distincto triplici genere cogitationis, ex eo quod mens

ARGUMENTUM.

uno tempore & plura sentit, & varios sensus inter se comparat, concludit unam ac simplicem esse ac proinde immortalem. Fædere corporis & mentis fieri, ut à corpore ad mentem varii affectus, habitusque transeant: à v. 812. ad v. 1011.

Objicienti Lockio ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in materiam cadere non possit, respondet, non perspectâ funditus materiæ naturâ, sciri posse dotem aliquam non convenire materiæ; cogitationem autem ac voluntatem ab extenso prorsus alienam intelligi: à v. 1011. ad v. 1164.

Ex hominis libertate ostendit & mentem esse & à corpore prorsus diversam: à v. 1164. ad v. 1262.

Motus in corpore voluntarios humanæ mentis quidem iussu fieri; at & eosdem & naturales motus divinæ mentis arte procreari: à v. 1262. ad finem.

ANTI-LUCRETIUS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVEM,

AD QUINTIUM.

LIBER QUINTUS.

De Mente.

ÆQUUM te, Quinti, rectique unius amantem
Arbitror; haud illis similem, quos dulcia postquam
Sopitos gratis implerunt somnia visis,
Poenitet aspexisse diem: cùm lumine primo
5 Matutina polum spargens Aurora micantem,
Excitat invitatos, & suaves dissipat umbras:
Quippe magis placet error; & ingenuis reperta
Luce solent, per quam redeunt fastidia Veri;
Et blandè mendax frustra revocatur imago.
10 Si tamen incusso rationum robore pulsus

M iiiij

Errorem extortumque tibi periisse doleres,
Mirarer, quantum posset maleuada Voluptas.
Nam quæcunque suæ posuit fundamina Seftæ
Gens inimica Deo, certè viðtricibus armis
15 Convulsisse mihi videor. Magnum illud Inane,
Atque immortales Atomos, Motumque perennem
Stravi, & Naturâ solum auxiliante peremi.

PERDITA sunt igitur, sunt fracta Cupidinis arma;
Pungere nec poterunt, nisi quos impervia luci
20 Fascia multiplex oculis obducta, volentes
Occæcat, rectâque viâ discedere cogit.
Nunc Epicureos habitare Lucretius hortos,
At nullâ comitum pergit stipeante catervâ.
Hic agitare velit Cytheream inglorius artem:
25 Hic myrtum floresque legat; quos tinxit Adonis
Sanguine, dilectus Veneri puer: aut Heliconem,
Et colles Baccho partim, Phœboque sacratos
Incolat. Hic placidi latebris in mollibus antri
Silenum recubantem, & amico nectare venas
30 Inflatum stupeat titubanti voce canentem:
Quâ vice fortunæ sparsis per Inane quietum
Seminibus, Mundi subitò concreverit Orbis:
Dignaque lascivo tandem doctrina magistro,
Desinat in Satyrûm lusus Dryadumque procaces.
35 Deinde vocet demens, quos tentat perdere, Divos,
Immemor ipse suî; Martis describat amorem;
Et juvenum cæcos ignes ac vulnera dicat;
Et vacuæ, pulsis terroribus, otia vitæ;
Fecundosque greges & amoeni gaudia ruris:
40 Hinc stultas hominum curas, bellique furores;

Ut variè nostros tangant corpuscula sensus;
Tollat inæquales venti ut vis incita fluctus;
Et gremio Terræ missi in sublime vaporess
Fulgura dent nigrante polo fulmenque tremendum:
45 Quâ ratione, feras inter nemorumque recessus,
Fluxerit innocuum priscis mortalibus ævum:
Ædificare casas, & aratro findere terram,
Quæ causa impulerit miseros: qui morbus Athenis
Grassando, magnam viduârit civibus urbem.
50 Hæc & plura canens, avidè bibat ore diserto
Pegaseos latices; & nomen grande Poëtæ,
Non Sapientis amet. Lauro insignire Poëtam
Quis dubitet? Primus viridantes ipse coronas
Imponam capiti, & meritas pro carmine laudes
55 Ante alios dicam: dum scilicet ille docendo
Abstineat; nec mortifero, ceu perfida Siren,
Gestiat ignaras cantu malè perdere gentes.

ERRARE humanum est. Ereptus navita leto,
Qui freta, qui scopulos, debacchantesque procellas
60 Oceano, & Syrtes atque Acroceraunia vicit,
Et nave incolumi totum audax ambiit Orbem,
Ipso in conspectu patriæ, atque in littore noto
Obruitur, puppimque & merces æquore mergit.
Haud aliter qui Naturam & primordia rerum
65 Indagant animo, durisque laboribus audent
Totius arcanos Mundi tentare recessus,
Nil mirum, si quando viâ tantisper aberrent;
Aut Verum, toties feliciter antè repertum,
Postremò studii quâdam satiate relinquent.
70 Sed quâ non stupeas, hominem explanare professum

Omnia quæ latitant, Verique recludere fontes,
Ne genus humanum sub Religione severâ
Incassum trepidet, seque in mala vincula trudat,
Tam sibi discordem atque adversum, ut Religionem
75 Queis frusta tentat convellere, protegat armis,
Telaque nulla gerat, quibus haud feriatur & ipse:
Tela Gigantum ausus iterum conata superbos.
Humani generis non yindex, ast Epicuri
Atque Voluptatis tubicen, primaria motûs
80 Principia in fictis Atomis promisit habenda.
Quid tanto vanus tulerit promissor hiatu,
Jam sumus experti. Rursum, & Spinoso quid esset
Diciturus, qui vim motricem in viribus ipsis
Materiæ positam simili jactaverat ausu,
85 Investigatum est: tentatus & ille vicissim
Succubuit. Motûs igitur primordia duci
Cùm nequeant è Materiâ, quæ se ipsa movere
Nequaquam potis est, alio de fonte petamus.

S U N T aliquæ Mentes. Nostrûm sibi quemque profecto
90 Id conscire liquet quod cogitat: unde negamus
Falsa; affirmamus nobis quæ vera videntur.
Atque ubi per sensus quædam intromissa fuerunt,
Hæc ratione animi capere, & versare solemus:
Mox conferre simul: Si quid discriminis inter
95 Illa sit, aut habeant si quid commune, notamus:
Tandem observatis compluribus, intima quædam
Prototypa, & rerum formas in mente manentes
Conficimus nobis; quò deinceps cuncta referri,
Judiciis ut sint librata fidelibus, est mos.
100 Hic ego non agitem, num sint innata sciendi

Principia hæc, an Mentis opus: namque id satis unum est,
Nostris illa subire animis, utcunque creentur.
Verùm sèpe animus variis rationibus anceps
Distrahitur, querens & fluctuat, ambigit, hæret;
105 Quòd partim ignoret, partim cognoscat: & ultrà
Progrediens è jam notis incognita tentat
Eruere, addendo priscis nova semper, & unum
Colligit ex alio; meditans quid ritè sequatur,
Quid minùs; atque ideis poni quis debeat ordo;
110 Et collatarum quæ sit concordia rerum.
Sic tandem adnitens intelligit, atque reflexus
In se ipsum, proprios considerat ipse labores:
Si rem aliquam nescit, se se nescire, vel hoc scit:
Et se, cùm dubitat, sentit dubitare; negare,
115 Cùm negat; & Verum attingens, se attingere novit.

H I N C elementorum mixturis corpora creta
Intuitus, rerum causas ab origine primâ
Deductit: Terræque plagas, cœlique meatus.
Metiri, certisque valet describere signis.

120 Inde tenebrosum secatur in æthere conum,
Corpore quem spizzo Tellus à lumine Solis
Defensat, Cœlique trahit per aperta sequacem:
Prædicens, quâ parte Poli, quâ noctis in horâ,
Et quoties, post mille annos, post sæcula mille,
125 Obscurandus eâ sit Lunæ vultus ab umbrâ:
Quos etiam Terræ Pelagique obnubere tractus
Debeat abscondens fraternal Cynthia lumen,
Convexoque diem interceptam frangere tergo;
Et quota celati percurrere segmina disci.
130 Tum quibus inter se gyris, quæ Sidera magno

Sunt addicta Jovi & cœlo comitantur euntem,
 Sæpius occurant adversa , sibique vicissim
 Præripiant commune jubar , tenebrasque refundant ;
 Prospicit hæc etiam vasti explorator Olympi ;
 135 Ac monet antè diu , quām sint , certissimus augur :
 Atque Sibyllinis audet conscribere fastis.
 Nec statione suâ motus , prudenter & altè
 Duntaxat meditans ipso sub fornice tecti ,
 Computat hinc verè , quantum plaga distat Eoa
 140 Æquore ab occiduo ; quām regnis dissita regna ,
 Littora littoribus ; quām sejunctæ urbibus urbes.
 Cùmque polos inter , quā fulgens orbita Solis
 Dividit in geminas Coeli discrimina partes ,
 Präfixi desint apices , immotaque puncta ,
 145 Quorum à conspectu distantia certa locorum ,
 Phœbeo quæ sunt sub tramite , possit haberī ;
 Hoc studio supplet , sibi quod Natura negavit.

INDE truci Pelago fragilem committere cymbam
 Non dubitat ; ferturque vadis , & circuit orbem :
 150 Nec timet ignotæ nocturna pericula Terræ ,
 Nec decertantes validis Aquilonibus Austros .
 At magnete regens vestigia cæca per undas ,
 Nunc adit imberbes populos & foeta metallis
 Regna procul ; nunc divitias Orientis & Austri ,
 155 Tellurisque novos alio sub sidere tractus ,
 Oceanique sinus & promontoria quærit ;
 Longo fune solum experiens sub fluctibus altis .
 Nunc & Hyperboreas glacies , nullique repertum
 Tentat iter , ligno & velis confisus , & arti .

160 CONDISCIT multas etiam , aut excogitat artes :
 Semina mixtorum solvit ; sal , sulphur , arenam ,
 Atque intestinos haurit , purgatque liquores ;
 Segregat , aut iterum jungit ; nova mixta recudens ,
 Naturæ mentitur opus , quin corrigere audet .
 165 Necnon & vitreâ radios in lente refractos ,
 Aut chalybe in curvo glomerans , convergere cogit
 In punctum , ætherii furatus sideris ignes ;
 Et rapidum jubet in terras descendere Solem ,
 Subreptisque creat miranda incendia flammis .
 170 Felix invento : licet æmulus ire Prometheo
 Audeat , Hyrcanis quem Jupiter invidus olim
 Rupibus affixit , fas est si credere Graiis ,
 Vulturis assidui rostro sine fine vorandum .
 Sæpe repercussam quovis à corpore lucem
 175 Dilatans , visum amplificat ; confusaque primū ,
 Atque nimis contracta rei simulacra videndæ
 Pleniū expandit ; minimam discernere gaudet ,
 Velatam referat , longinquam accedere cogit ;
 Et priùs ignotas partes , oculisque negatas
 180 Vitri ope convexi penetrat , donatque videri ;
 Et mirabilium stupefactus imagine rerum ,
 Intima corporei retegit miracula textūs ,
 Tum varias inter commercia ponere gentes
 Molitus , ne quid lateat pereat , quod extrà
 185 Prolatum velit , ac donatum forte perenni ,
 Sensa animi mandare sono , signare figuris
 Instituit , totam & chartis deponere mentem ;
 Discretosque à se populos , & postera fæcla
 Cominus affari ; ceu temporibusque locisque
 190 Præsens ex æquo cunctis orator adesset .

QUINETIAM, cur sint quæ sunt, quo fine regantur
 Detegere aggressus, causas effectaque confert;
 Concordent-ne simul, tandem re detegit ipsâ:
 Difficilesque vias, omnique impervia sensu
 195 Naturæ penitus rimans arcana, recludit.
 Disputat occultis de rebus, & alta tuetur;
 Quo pacto nunc, sit-ne Deus qui fecerit Orbem,
 An Mundus sit causa sūi, perpendimus ambo.
 Præterea mores, normamque, modumque beatè
 200 Vivendi statuit: justum secernit iniquo,
 Ut verum falso: quid honestis turpia distent,
 Noxiaque utilibus, pariter quid grata molestis
 Æstimat: odit, amat; probat, improbat; optat & horret.
 Tum quod opinatur, quod vult, persæpe retractans,
 205 Atque animadvertens propria in decreta, severus
 Erorem ipse suum potis est deprendere censor;
 Emendatque, minùs quæ circumspicerat antè.

DENIQUE multiplices annexi corporis artus
 Dirigit, arbitrioque potens dominante gubernat.
 210 Nam quocunque jubet, faciles vertuntur ocelli;
 Pesque manusque volant; ad nutum inflectitur omnis
 Musculus; ad nutum fermè omnia membra sequuntur.
 Sic loquimur, gradimurque, & brachia sponte movemus,
 Impulso nullo, nisi quem dedit ipsa voluntas:
 215 Unde in multa sequax transfertur corpora motus.
 Nam simul atque pedes moveo, fugit ociùs aér
 Aëra vicinum quatiens, ac gyrat in orbem.
 Et tuba si dederit sonitum pulmonibus actæ
 Vocis ab impulsu, longè latèque cidentur,
 220 Atque repercussæ redeunt à montibus auræ.

Dispositis etiam trochleis ac funibus, imò
 Vectibus atque rotis, ingentia pondera toller
 Unus homo; & lapidem sic altis antè fodinis
 Extractum, celsi feret ad fastigia templi.
 225 Necnon adjunctis operi, quibus imperat ipse
 Bobus, equisve, graves adverso flumine cymbas
 Perducens, Rhodanum celerem sibi cedere coget.
 Usque adeò propriæ tantùm moderamine mentis,
 Et pater & rector motûs princepsque videtur!
 230 ERGÒ animi proprium, ac veluti dos ipsa profectò est,
 Unus ut invalidæ tradat primordia motûs
 Materiæ; non hæc aliundè recepta propagans,
 At primò eliciens, à nutu orientia solo.
 Nos verò plerumque latet, quænam organa motûs
 235 In nobis vigeant, & quâ sint arte regenda:
 Nec rescire juvat: satis est nam velle moveri,
 Quilibet ut se se moveat, rudis atque peritus.
 Hinc dubium esse potest omnino; sitne creatæ
 Mentis opus, quòd quisque suum, prout expetit, ultro
 240 Corpus agat; causæ an potioris: quæ simul omnem
 Materiam noscens, arcana recondita motûs
 Noverit, ac votis indulgens optima nostris,
 Hoc præstet, quod nos ipsi præstare videmur.
 Verùm seu nostræ mentis partum esse putemus
 245 Hunc motum, cuius faciles moderamur habendas;
 Seu potiùs causâ quâdam à meliore profectum;
 Cujusdam certè mentis partum esse necesse est.
 Et saltem id constans inconcussumque manebit,
 Principii, quodcumque fuat, motum esse volentis.
 250 Sed nil velle potest nisi primùm intelligat: ergò